

Осуховський Роман Вікторович,
старший викладач кафедри оперативно-
розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ УЧАСТІ ОСІБ У ЗЛОЧИННИХ ФОРМУВАННЯХ, ЯКІ ДІЮТЬ ПІД КОНТРОЛЕМ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Кваліфікація злочину, це кримінально-правова оцінка суспільно небезпечного діяння, встановлення точної відповідності між фактичними обставинами й зафіксованими в кримінальному законі ознаками складу злочину [1]. Правильна кваліфікація злочину сприяє дотриманню принципу визначення суспільної небезпеки та у подальшому призначенню справедливого покарання з дотриманням індивідуалізації, пропорційності та диференціації кримінальної відповідальності. Правильна кваліфікація дозволяє встановити причини та умови які сприяли вчиненню злочину, для їх усунення.

На сьогодні досить актуальною стала проблема правової кваліфікації кримінальних порушень пов'язаних з військовою агресією російської федерації.

Діяльність осіб, які під час збройного конфлікту стали на бік російської федерації кваліфікується за наступними статтями КК України: ст. 110 – посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; ст. 255 – створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; ст. 258 – терористичний акт, ст. 258-3 – створення терористичної групи чи терористичної організації, ст. 260 – створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, та іншими пов'язаними статтями КК України[2]. Після активізації військової агресії у березні та квітні 2022 року у Кримінальний кодекс України додали ще статті, зокрема як ст. 111-1 – колабораційна діяльність та ст. 111-2. пособництво державі-агресору [3].

Перше на чому варто зупинитися розглядаючи це питання, на відсутності єдиної думки, щодо подій які відбуваються в Україні, починаючи з 2014 року. російська федерація намагається нав'язати всьому світу думку вважати події в Україні 2014 року державним переворотом, який призвів до громадянської війни, а вже у 2022 році, за їх риторикою, розпочалася спеціальна воєнна операція для захисту російськомовного населення. Ми вважаємо події в Україні довготривалою операцією росії направленою на захоплення нових територій. Агресивна політика проводилася рф на території багатьох країн, і це не тільки країни пострадянського простору Молдова та Грузія. Колишній сенатор США Джон Маккейн у своїй книзі «Буремна хвиля» розповідає про встановлення підконтрольних рф режимів і у країнах Близького Сходу. Гібридна війна РФ на Балканах [4], та закамouflьоване введення регулярних підрозділів збройних сил рф на територію Білорусі та Казахстану, підтверджують цю гіпотезу.

Міжнародний кримінальний суд у вирокі за фактом збиття літака рейсу МН17, який був винесений 17.11.2022 року, зазначив що з квітня 2014 року в Україні триває конфлікт у якому точилися бої між українською армією з одного боку та озброєними групами з іншого. Важливою метою цих груп було

досягнення певної форми відділення чи самоврядування в межах Української держави від (частини) території України. Також суд використовує термін «сепаратисти» для цих груп, що відповідає їхній меті, але не висловлює думку щодо їх походження чи конфлікту як такого [5].

При вирішенні питання про те що конфлікт збройний, суд посилався на матеріали міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії (ICTY) який надав загально визнане визначення двох типів збройних конфліктів, згаданих у справі Тадіча: «[...] збройний конфлікт існує щоразу, коли існує застосування збройної сили між державами [суд: міжнародний збройний конфлікт] або тривале збройне насильство між державними органами влади та організованими збройними групами або між такими групами всередині держави [суд: не міжнародні збройні конфлікт] [6]. Також суд зазначає що конфлікт розпочався між організованими збройними групами, так званими «лнр», «днр» та Збройними силами України. Дослідивши матеріали суд прийшов до висновку, що на момент збиття Боїнга та на тій території України, 17 липня 2014 року відбувався міжнародний збройний конфлікт між Україною та так званою «днр», яка перебувала під повним контролем Російської Федерації.

У разі існування міжнародного збройного конфлікту, застосовуються положення міжнародного гуманітарного права щодо статусу учасника бойових дій. Відповідно до положень статті 43 Першого додаткового протоколу до Женевських конвенцій, учасники не передбаченого законом збройного формування так званої «днр» можуть розглядатися лише як комбатанти і, таким чином, мають «право» брати участь у бойових діях, та не підлягають кримінальній відповідальності. Але суд прийшов до висновку що НЗФ не може розглядатися як частина збройних сил російської федерації, відповідно особи які приймають участь у бойових діях не мають імунітету.

За результатами розгляду справи суд постановив, що оскільки обвинувачені не були офіційними сторонами конфлікту і, отже, не мали бойового імунітету, їм не дозволялося збивати будь-який літак, військовий чи цивільний, та визнав їх винними.

3 лютого 2022 року ситуація сильно змінилася і не зрозуміло чи є комбатантами громадяни України, які приймають участь у бойових діях на боці росії. Суди України також не мають єдиної позиції, зокрема для чергового обміну були звільнені від покарання двоє громадян України, які брали участь у бойових діях на боці росії, але один був засуджений за державну зраду а інший за посягання на територіальну цілісність України і участь у незаконному збройному формуванні [7].

Також на теперішній час немає єдиної думки чи є НЗФ так званих «днр», «лнр» терористичними організаціями, та якщо їх вважати такими, то з якого часу, тому що це відповідно впливає на кваліфікацію. Згідно статистики Офісу Генерального прокурора протягом 10 місяців 2022 року 63 особам повідомлено про підозру за створення терористичної групи чи терористичної організації та 151 особі за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань [8]. 27 січня 2015 року Верховна Рада України визнала «днр» і «лнр» – терористичними організаціями. 13 жовтня 2022 року Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила резолюцію, в якій вже росія названа терористичним режимом. Знову таки у суддів відсутня єдина позиція з цього питання.

Якщо вже кваліфікувати участь осіб у діяльності так званих «лндр» за ст. 260 КК України, необхідно включити до складу злочину цього кримінального правопорушення кваліфікуючу ознаку – «участь у складі не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань які створені, підпорядковуються, керуються або фінансуються країною агресором». А. А. Вознюк зазначає що в умовах загрози суверенітету, незалежності, територіальній цілісності України активно створюються та функціонують воєнізовані та збройні формування. Одні з них спеціалізуються на різноманітних протиправних діях, спрямованих на насильницьку чи іншу протиправну зміну або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, зміну меж території або державного кордону України, порушення громадської безпеки, залякування населення, провокування воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення тощо. Водночас метою існування інших об'єднань є захист інтересів Української держави, її суверенітету, територіальної цілісності, незалежності, прав і свобод громадян від цих злочинів. Отже, діяльність одних формувань спрямована на вчинення злочинів, а інших – на запобігання їм [9]. Мотив, мета створення цих формувань, та мотивація участі у них окремих осіб зовсім різні, тому потрібно вносити зміни до Кримінального кодексу України.

Список використаних джерел

1. Кваліфікація злочину. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000385>.
2. Осуховський Р.В. Оперативно-розшукова характеристика створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. *Актуальні питання діяльності кримінальної поліції (з нагоди 60-річчя ДЮІ та Дня карного розшуку)* : матеріали Всеукр. круглого столу (Маріуполь, 21 квіт. 2021 р.). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Ковальова, С.П. Пекарський. Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 107–111.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Радковець Ю. Гібридна війна Росії на Балканах: провал українського сценарію в Чорногорії. *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «БОРИСФЕН ІНТЕЛ»*. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archivregioni/archiv-yevropa/archiv-insha-yevropa/11-05-montenegro.
5. *De Rechtspraak*. URL: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBDHA:2022:12217&showbutton=true&keyword=ECLI+NL%3aRBDHA%3a2022%3a12217/>.
6. ICTY, Prosecutor v. Tadić a/k/a «Dule», Appeals Chamber Decision, IT-94-1-AR72, 2 oktober 1997, §70.
7. Суди перед обміном звільняють засуджених військовополонених від відбування покарання. URL: <https://sudreporter.org/sudy-pered-obminom-zvilnyayut-zasudzhenyh-vijskovopolonenyh-vid-vidbuvannya-pokarannya/>.
8. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 10 місяців 2022 року. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.
9. Вознюк А. А. Актуальні проблеми кримінально-правового впливу на учасників не передбачених законами України воєнізованих або збройних формувань. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 40–49.